

УДК 377

СОЦІАЛЬНА І ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА

Гиренко Лілія Анатоліївна

кандидат наук з державного управління,

доцент кафедри управління та адміністрування

Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Hyrenko Lilia

PhD in Public Administration,

Associate Professor at the Department of Management and Administration

Educational and Scientific Institute of Law and Innovative Education of

Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

DOI: 10.25313/2617-572X-2024-3-9716

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ЯК ОДИН З НАПРЯМІВ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

DEVELOPMENT OF VOCATIONAL (VOCATIONAL AND TECHNICAL) EDUCATION AS ONE OF THE DIRECTIONS OF THE YOUTH POLICY OF UKRAINE

Анотація. У статті розкрито значення розвитку професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О) як одного з напрямів молодіжної політики України. Вивчено причини низької популярності П(ПТ)О у світі й Україні зокрема. Розглянуто нормативно-правову базу, що регламентує освітній процес в Україні й у світі. Зосереджено увагу на моделях професійної освіти, що діють у світі. Проаналізовано міжнародний досвід впровадження дуальної освіти та підготовку педагогічних фахівців у закладах освіти країн Європейського Союзу. Надано інформацію щодо діяльності та шляхів розвитку П(ПТ)О у Дніпропетровській області. Запропоновано шляхи реформування професійної (професійно-технічної) освіти як одного з напрямків молодіжної політики в Україні. Акцентовано увагу на професійній освіті, що має стати головним етапом підготовки та адаптації молодих людей до реалій сучасного суспільства, а проблема впровадження молодіжної політики в П(ПТ)О та розвитку особистості учнів цієї системи потребує невідкладного вивчення та вирішення. Децентралізований підхід до управління професійною освітою, який здійснено в Україні, ставить питання про визначення механізму формування регіонального замовлення і компенсації витрат закладів профтехосвіти на підготовку фахівців для ринку праці в масштабах регіону і територіальних громад. Проаналізовано практику формування професійних стандартів на досвіді інших країн, результати якої використано для формування пропозицій щодо запровадження інноваційних технологій навчання в Україні. Зазначена необхідність в оновленні нормативно-правової бази професійної освіти відповідно до сучасного законодавства та міжнародних норм для управління професійною освітою за інституційною та дуальною формами, у налагоджуванні взаємовигідного діалогу в чотиристоронньому форматі та застосуванні принципів ринково-орієнтованої моделі у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників за затребуваними регіональними ринками праці, тобто забезпечення якісної освітньої й професійної підготовки молодих людей виходить на пріоритетні позиції на шляху відродження України.

Ключові слова: молодіжна політика, професійна (професійно-технічна) освіта, професійна підготовка фахівців, формування професійної компетентності, дуальна система освіти, працевлаштування молоді.

Summary. The article reveals the significance of the development of vocational (vocational and technical) education (hereinafter referred to as V(VT)E) as one of the directions of youth policy of Ukraine. The reasons for the low popularity of V(VT)E in the world and in Ukraine in particular are studied. The legal framework regulating the educational process in Ukraine and in the world is considered. Attention is focused on the models of vocational education operating in the world. The international experience of the implementation of dual education and the training of pedagogical specialists in educational institutions of the European Union countries is analyzed. Information on the activities and ways of development of V(VT)E in Dnipropetrovsk region is provided. Ways of reforming vocational (vocational and technical) education as one of the directions of youth policy in Ukraine are proposed. Attention is focused on professional education, which should become the main stage of training and adaptation

of young people to the realities of modern society, and the problem of implementing youth policy in vocational education and training and personality development of students of this system needs urgent study and solution. The decentralized approach to the management of vocational education, which has been implemented in Ukraine, poses the question of determining the mechanism of forming a regional order and compensating the costs of vocational education institutions for training specialists for the labor market on the scale of the region and territorial communities. The practice of forming professional standards based on the experience of other countries was analyzed, the results of which were used to form proposals for the introduction of innovative learning technologies in Ukraine. The need to update the legal framework of professional education in accordance with modern legislation and international norms for the management of professional education in institutional and dual forms, to establish a mutually beneficial dialogue in a four-way format and to apply the principles of a market-oriented model in the training of future qualified workers for the in-demand regional markets is indicated labor, i.e. provision of high-quality educational and professional training of young people takes priority positions on the way to the revival of Ukraine.

Key words: youth policy, vocational (vocational and technical) education, professional training of specialists, formation of professional competence, dual system of education, youth employment.

Постановка проблеми. Залучення молоді до змін у суспільстві, інвестування в молодіжне лідерство й цифрову інфраструктуру освіти, розвиток академічних свобод та створення безпечного освітнього середовища та захист психічного здоров'я молоді — одне з головних завдань молодіжної політики України.

Ці ж напрямки, а також вимога до осіб, які приймають рішення, інвестувати в перспективний розвиток навичок, у технічну й професійну підготовку, учнівство та інші відповідні можливості із забезпечення доступу до гідної роботи для молоді, особливо для представників вразливих та маргіналізованих співтовариств, визначені в числі пріоритетів у Декларації молоді з трансформації освіти, проголошеної на саміті ООН 2022 року [1].

Отже, державі потрібна чітка, комплексна, обґрунтована й дієва політика, здатна реально не лише задовольнити потреби молоді, у тому числі в отриманні якісної професійної освіти та працевлаштуванні.

Аналіз досліджень та публікацій. Дослідженню світового досвіду розвитку професійної (професійно-технічної) освіти присвятили свої наукові праці Бойчаківська І. [20], Бородієнко О. [19], Кравець С. [19], Зінченко С. [6], Зінченко А. [18], Пахомов І. [21], Радкевич В. [5] та інші науковці.

Проблемі розвитку системи П(ПТ)О та мотивації її здобувачів присвятили свої дослідження Білай Д. [22], Бурдун В. [12], Величко Н. [18], Дуб А. Р. [25], Дуб Н. Є. [25], Леснікова М. [17], Литвин А. [24], Лозовецька В. [6], Сірий Є. [13], Шпак С. [24], та інші вітчизняні науковці.

Мета статті полягає у вивченні причин низької популярності П(ПТ)О у світі й Україні зокрема, аналізі моделей професійної освіти, що діють у світі та міжнародного досвіду професійної (професійно-технічної) освіти та його застосування в процесі реформування професійної (професійно-технічної) освіти як одного з напрямків молодіжної політики в Україні.

Виклад основного матеріалу. Серед індикаторів реалізації Національної молодіжної стратегії до

2030 року [2] визначені: збільшення частки молоді, яка свідомо обрала свою професійну діяльність, та зниження кількості молодих людей, які не працюють і не навчаються.

І дійсно серед проблем, з якими найчастіше зіштовхується молодь, є безробіття і, як наслідок, низька фінансова забезпеченість. Станом на початок 2022 року мали роботу 913,7 тис. осіб у віці від 15 до 24 років, у віці 25–29 років — 1666,4 тис. осіб, у віці 30–34 роки — 2252,3 тис. осіб, що складає відповідно 24,8%, 70,4%, 74,0% до працюючого населення відповідного віку [3]. У Дніпропетровській області зайнятість молоді виглядає наступним чином: у віці 15–29 років — 256,6 тис. осіб, або 17,3% від працюючого населення області, у віці 30–39 років — 446,5 тис. осіб, або 30,1% зайнятого населення області [4, с. 61] (див. рис. 1).

За даними Державної служби зайнятості, за істотного дисбалансу між попитом і пропозицією робочої сили, що спостерігався на ринку праці протягом першого півріччя 2022 р., найбільше вакансій припадає на робітничі професії. І навіть при цьому лише 15% випускників 9-х класів закладів загальної середньої освіти України обирають П(ПТ)О.

Причина цього — передусім низька популяризація П(ПТ)О серед молоді та ставлення до професійно-технічної як до другорядної ланки освіти, що, на переконання дослідниці В. Радкевич, зумовлене, серед іншого, низьким рівнем освітнього менеджменту й професійної освітньої логістики, дисбалансом між кількістю ВНЗ та П(ПТ)О, погіршенням фінансового забезпечення закладів освіти, зниженням авторитету педагогів, високим рівнем безробіття серед випускників тощо [5, с. 11].

Виходом з такої ситуації дослідники вбачають: створення системи кредитування професійної підготовки молоді через цільові державні програми та надання пільг комерційним банкам; створення умови для поєднання навчання та працевлаштування через впровадження механізмів гнучкої зайнятості; нормативне врегулювання механізмів

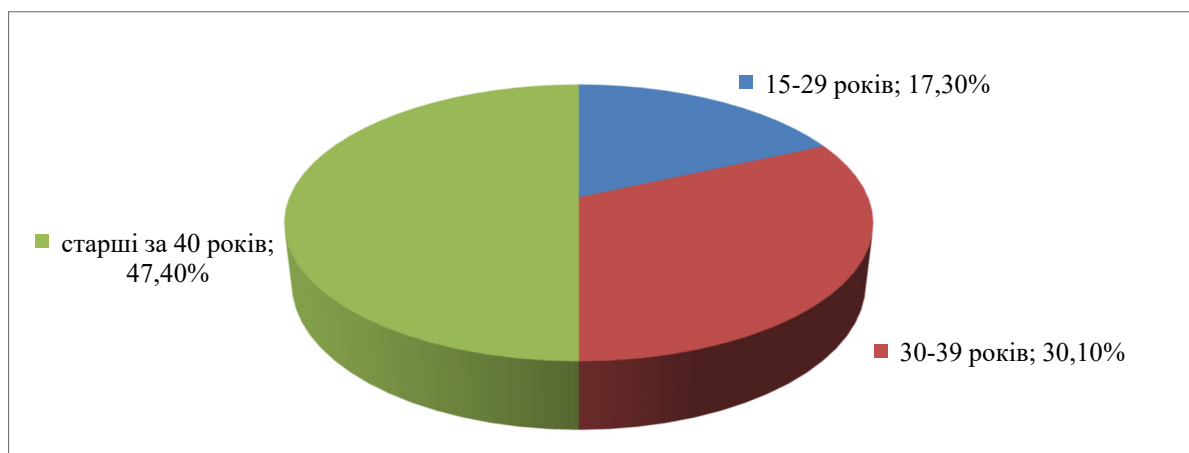

Рис. 1. Рівень зайнятості населення Дніпропетровської області на 01.01.2022 [4]

створення пільгових умов роботодавцям, які співпрацюють з П(ПТ)О, надають робочі місця для виробничої практики і постійної роботи; удосконалення системи формування державного замовлення, приведення у відповідність до потреб національного і регіональних ринків праці перелік професій та спеціальностей, за якими проводиться підготовка кадрів у вищих навчальних закладах та закладах професійно-технічної освіти тощо [6, с. 82].

Ще одним напрямком розвитку П(ПТ)О автори аналітичного дослідження Ради ЄС називають поширення та адаптацію нових технологій, тобто створення на основі закладів бази наукових досліджень і розробок у вузькоспеціалізованих галузях [7, с. 8].

У Державній програмі забезпечення молоді житлом на 2013–2023 рік передбачено можливість надання молоді пільгових довгострокових кредитів з державного чи місцевих бюджетів для здобуття освіти у закладах П(ПТ)О, фахової передвищої та вищої освіти [8]. Але, ураховуючи нинішню ситуацію в країні, виконання цієї програми залишається під питанням.

Держава також гарантує надання першого робочого місця після закінчення навчання, завершення професійної підготовки і перепідготовки, після звільнення із строкової військової або альтернативної (невійськової) служби, а також молодим спеціалістам — випускникам закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти державної та комунальної форм власності, потреба в яких була визначена державним замовленням.

Крім того, на розвиток різних напрямків молодіжного руху спрямовані дії законів «Про громадські об'єднання» та «Про визнання пластового руху та особливості державної підтримки пластового, скаутського руху». Чи можна говорити про максимальну дієвість вітчизняної нормативної бази. Певно, ні.

На збільшення рівня участі молоді в суспільному житті та діяльності інститутів громадянського суспільства, розвиток компетентностей, необхідних для свідомого вибору професії та кар'єрного росту тощо націлена регіональна цільова соціальна програма «Молодь Дніпропетровщини» на 2022–2026 роки [9].

Отже, забезпечення якісної освітньої й професійної підготовки молодих людей виходить на пріоритетні позиції на шляху відродження України.

Основною проблемою, яка потребує розв'язання, Концепцією реалізації державної політики у сфері П(ПТ)О визначено невідповідність підготовки кваліфікованих кадрів потребам національної економіки та суспільства, а також відірваність змісту та методик викладання від вимог сучасного ринку праці та потреб особи тощо. Як наслідок — зниження у молоді бажання отримувати кваліфікацію та збільшення дефіциту робочих кадрів [10].

Заходи із розвитку професійної та фахової передвищої освіти передбачені у регіональній соціальній програмі «Освіта Дніпропетровщини до 2024 року». Серед них: популяризація затребуваних робітничих професій та спеціальностей; підготовка фахівців відповідно до потреб роботодавців і регіонального ринку праці та запровадження елементів дуальної форми навчання здобувачів освіти у закладах П(ПТ)О тощо [11]. Проте через початок повномасштабної військової агресії Росії на території України фінансування цих заходів не відбулося.

У свою чергу, за визначенням В.Бурдуна, серед проблем освітянської галузі системи П(ПТ)О є зменшення контингенту учнів у закладах; зростання числа неефективних малокомплектних закладів; низький рівень впровадження новітніх виробничих технологій; невідповідність рівня компетентності випускників вимогам ринку праці; невдоволення роботодавців якістю підготовки фахівців [12, с. 250].

Сірій Є. В., висловлює занепокоєння щодо підвищеного попиту роботодавців на дешеву робочу силу, що, на жаль, не сприяє інноваційному розвитку. Попри постійне інформування щодо потреб та професій на ринку праці, молодь зазвичай обирає або найбільш престижні на її думку, або ті, яким можна навчатися за бюджетний кошт [13, с. 256].

Нинішня ситуація в українській економіці потребує суттєвого збільшення уваги до проблем П(ПТ)О і, зокрема, її реформування. Наразі неконкурентоспроможність робочих місць, низький рівень заробітної плати та відсутність на виробництвах системи якісного управління людськими ресурсами є масштабною проблемою для мотивації майбутніх фахівців.

Війна та суттєві проблеми в економіці країни ще більше поглибили існуючу проблему: значна частка молодих громадян потрапила в тіньовий сектор економіки; збільшилися обсяги нелегальної зовнішньої трудової міграції. До цього треба додати і негативні чинники державного рівня, серед яких застаріла структура ринку праці, недостатній рівень професійної мобільності виробничого персоналу й міграційні процеси в країні. У передвоєнному 2021 році до Дніпропетровської області офіційно прибуло 14570 молодих людей, а вибуло 10730.

Зрозуміло, що за останні два роки ситуація змінилася радикально. Зменшення кількості молодого населення України через згадані вище причини, а також через великі воєнні втрати спричиняє ситуацію стрімкого старіння професійних кадрів. Така ситуація вимагає невідкладних кроків з боку держави і бізнесу.

Йдеться про децентралізацію системи управління та диверсифікацію джерел фінансування, про оновлення нормативно-правового забезпечення та

розвиток державно-приватного партнерства у сфері П(ПТ)О, про прискорення модернізації системи П(ПТ)О на рівні регіонів, підвищення спроможності закладів П(ПТ)О, сприяння фінансовій, академічній, кадровій автономії тощо [14, с. 2].

За даними видання «Гендерний портрет Дніпропетровської області» станом на 01 січня 2022 року в області працювало 105 закладів професійної (професійно-технічної) освіти [4, с. 87]. З метою підвищення якості освітніх послуг та популяризації П(ПТ)О серед учнівської молоді та відповідно до рішення міністерства освіти і науки України на розгляд найближчої сесії Дніпропетровської обласної ради винесено проєкт рішення «Про затвердження порядку Стратегії розвитку комунального закладу професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти, що належить до спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст Дніпропетровської області. Відповідний проєкт розміщено на офіційному сайті обласної ради [15]. Вважається, що успішність закладу буде частиною стратегічної діяльності громади.

За даними Європейського центру з розвитку професійної освіти і навчання (CEDEFOP), у 2019 р. у середньому по країнах ЄС майже половина (48,4%) усіх учнів старших класів середньої школи була зарахована до П(ПТ)О (див. рис. 2).

Але, навіть при тому, що система П(ПТ)О є досить популярною ланкою освіти серед молоді країн ЄС, звіт ЄС, опублікований у 2023 році, свідчить, що популяризація П(ПТ)О є не лише українською проблемою. Європейські дослідники наголошують, що профорієнтація та консультування повинні стати невід'ємним елементом системи освіти та навчання, починаючи з початкової освіти. Науковці доводять, що: а) учні кидають П(ПТ)О через низький загальний рівень освіти та вимог до відвідуваності; б) через проблеми із здоров'ям

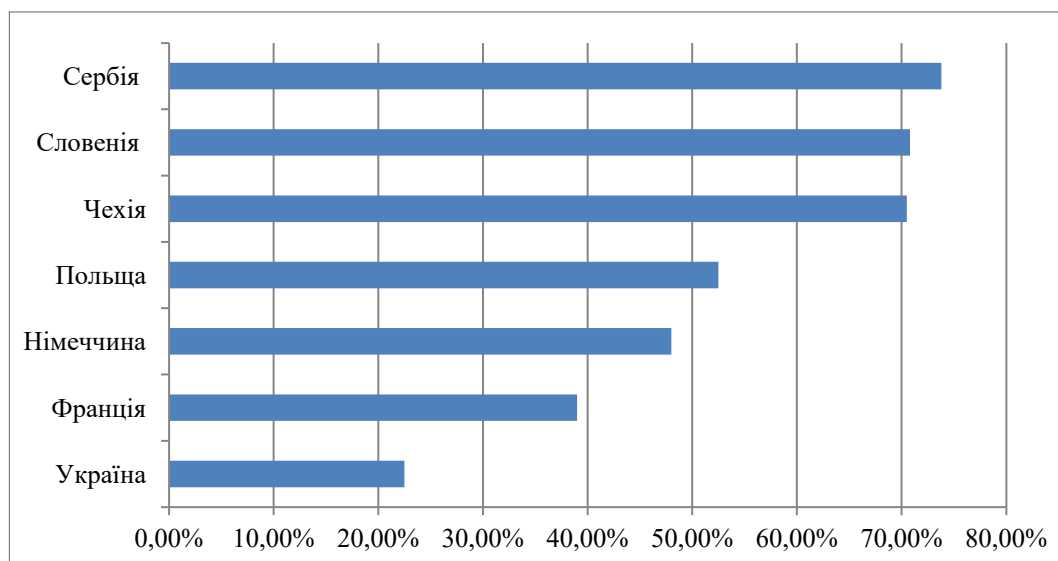

Рис. 2. Частка учнів, зарахованих до П(ПТ)О ЄС у 2019 році [15]

та самопочуттям; в) через відсутність участі та підтримки сім'ї [16].

Крім вже названих, шляхи розв'язання проблеми низької популяризації серед молоді української системи П(ПТ)О, вважає М.В. Леснікова, полягають у запровадженні ефективної системи профорієнтації; створенні регіональних центрів кар'єри та запровадженні в закладах П(ПТ)О посад радників з питань кар'єри [17, с. 61].

Міжнародний досвід П(ПТ)О демонструє різні моделі професійної освіти. Зокрема Франція, Іспанія, Італія, Польща та інші використовують державно-регульовану модель навчання, орієнтовану на потреби, здебільшого у сферах обслуговування, комерції тощо, а обсяги професійної підготовки фахівців визначаються професійним замовленням, що зумовлює монополію відповідальності держави за якість професійної підготовки.

Північні європейські країни — Велика Британія, Нідерланди, Бельгія надають освітні послуги за ринково-орієнтованою моделлю, за якої замовлення на підготовку кваліфікованих робітників визначається з урахуванням балансу між попитом і пропозицією. За таких умов якість професійної підготовки фахівців є дуже високою, оскільки компанії самостійно здійснюють та контролюють цей процес.

Німеччина, Австрія, Швейцарія, Чехія, Хорватія та Угорщина використовують дуальну модель навчання, за якої відбувається поєднання різних типів управління — і ринкового і державного, 10% освітньої програми реалізується на базі закладів освіти і 90% — на виробництві, а попит на підготовку робітничих кадрів визначається ринком праці.

Особлива увага в політиці зайнятості розвинутих країн світу приділяється працевлаштуванню молоді, яка не має практичної професійної підготовки. Такі держави стимулюють роботодавців шляхом надання їм спеціальних гарантій, субсидій, податкових пільг [18, с. 154].

Наразі в українських закладах П(ПТ)О, вважають дослідники Радкевич В., Бородієнко О. та Кравець С., застосовується інституційна модель, подібна до державно-регульованої, за якої навчання здійснюється за рахунок коштів державного та/або місцевих бюджетів, фізичних та юридичних осіб, інших джерел фінансування, не заборонених законодавством [19, с. 7].

Для забезпечення якісної підготовки фахівців у П(ПТ)О та вирішення інших проблем галузі науковиця Бойчківська І., пропонує взяти за основу для наслідування приклад німецької професійної дуальної освіти, яка високо ціниться в усьому світі, є основним джерелом формування молоді генерації кваліфікованих робітників та виступає передумовою економічної продуктивності країни. Підприємства виграють від системи дуальної підготовки, оскільки після закінчення навчання робітників можна відразу залучати до виробництва

без тривалого введення у справу [20]. Така позиція зумовлює досить низький рівень молодіжного безробіття в Німеччині (8,5%).

Перші спроби застосування такого методу вже кілька років робляться в Україні. Проте є ряд бар'єрів, що гальмують його розвиток. Серед них: брак відповідної нормативно-правової бази; низька мотивація навчальних закладів запроваджувати дуальну систему; незацікавленість роботодавців у партнерстві з закладами П(ПТ)О. Остання проблема, за визначенням Попової В. полягає у тому, що українські роботодавці покривають лише 2% від загальної суми витрат професійної освіти, а у країнах ЄС частка витрат роботодавців сягає 60% [21, с. 102]. Роботодавець не бажає утримати персонал на час навчання.

Разом із тим, говорячи про професійну підготовку молодих фахівців, не можна забувати про розвиток їх особистості. Адже досить часто контингент учнів професійно-технічних закладів освіти розглядається як проблемний у виховному й навчальному відношенні. Фахівці відзначають світоглядну індіферентність, пасивність, нехтування освітою, зниження інтересу учнів до культури, мистецтва, літератури, духовних цінностей.

Зважаючи на це, саме на педагогів покладається непросте завдання формування особистості учнів закладів П(ПТ)О. Це, на думку Білая Д.В., має бути насамперед, колишній умотивований учень, що розглядає навчання в закладі професійної освіти як важливий для свого теперішнього і подальшого життя період, насичений вимогами і завданнями, що в своїй сукупності забезпечують формування його професійної компетентності, який має розуміти внутрішній світ учня з його нахилами, інтересами, розвиненими чи потенційними здібностями тощо [22, с. 441]. Якість освіти мають забезпечувати не просто педагогічні працівники, а гнучкі менеджери, управлінська діяльність яких спрямована на створення умов для адаптації учасників навчально-виховного процесу до реформ в освітній галузі. Адже вдосконалення їх професійної підготовки означає покращення системи підготовки кваліфікованих кадрів у країні. Однак у загальному огляді «Управління підготовкою викладачів професійної освіти у країнах ЄС» зазначається, що українська система підготовки викладачів для закладів П(ПТ)О та й сама система П(ПТ)О мають між собою досить слабкі інституційні зв'язки [23, с. 1].

Так у Німеччині викладачі П(ПТ)О, перш ніж почати працювати у цій сфері, повинні мати значний відповідний досвід роботи. У Франції впроваджується державна програма найму та навчання більшої кількості викладачів професійно-технічної освіти. У Фінляндії фінансування навчання та розвитку викладачів відбувається через національне агентство освіти та навчання.

Рис. 3. Пропозиції щодо напрямків профорієнтаційної діяльності у системі П(ПТ)О [24]

Отже, процес формування фахових компетентностей майбутніх викладачів П(ПТ)О повинен бути комплексним та системним. Дослідники Шпак С. та Литвин А. наполягають, що для цього необхідно забезпечити інтегроване використання різноманітних методів та підходів до навчання, таких як проєктна діяльність, ігрові технології, електронні та інтерактивні засоби навчання, інтерактивні методи та ін. [24, с. 180].

Науковці Дуб А.Р. та Дуб Н.Є. пропонують зосередити профорієнтаційну діяльність на заходах, наведених на рис. 3.

Переконана, реформування освіти як одного з напрямків молодіжної політики має бути комплексним, охоплювати усі ступені: підготовку викладачів, цифровізацію процесу навчання, дуалізацію освіти, формування професійної культури та забезпечення випускника першим робочим місцем.

Таким чином, професійна освіта має стати головним етапом підготовки та адаптації молодих людей до реалій сучасного суспільства, а проблема впровадження молодіжної політики в П(ПТ)О та розвитку особистості учнів цієї системи потребує невідкладного вивчення та вирішення. Наразі є потреба в оновленні нормативно-правової бази професійної освіти відповідно до сучасного законодавства та міжнародних норм для управління професійною освітою за інституційною та дуальною формами, у налагоджуванні взаємовигідного діалогу в чотиристоронньому форматі «П(ПТ)О-держава-роботодавець-фахівець» та застосуванні принципів ринково-орієнтованої моделі у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників за професіями/спеціальностями, затребуваними регіональними ринками праці і, нарешті, у детальному вивченні міжнародного досвіду професійної освіти та навчання у світовій системі освіти.

Література

1. Youth Declaration on Transforming Education Adopted at the UN Summit on the Transformation of Light (New York, 16, 17, 19 June 2022). URL: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2022/09/tes_youthdeclaration_en.pdf (дата звернення: 11.02.2024).
2. Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року : Указ Президента України від 12.03.2021 р. № 94/2021. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#n13> (дата звернення: 11.02.2024).
3. Зайнятість населення за статтю, типом місцевості та віковими групами у 2021 році. *Держстат: вебсайт*. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/rp/eans/eans_u/arch_znsmv_u.htm (дата звернення: 11.02.2024).
4. Гендерний портрет Дніпропетровської області : наук.-практ. видання (2022). 3-є вид., перероб. і доп. (за сприяння Дніпропетровської обласної ради та громадської організації «ЖІНКИ плюс»). Дніпро: ДДУВС, 2022. 120 с. URL: https://womenplus.com.ua/wp-content/uploads/2023/09/Gendernij-portret_07.06.2023.pdf (дата звернення: 11.02.2024).
5. Радкевич В. Наукові засади підвищення престижності вітчизняної професійної освіти. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*. 2017. № 13. С. 5–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpto_2017_13_3 (дата звернення: 11.02.2024).
6. Пеша І.В., Коляда В.С., Тілікіна Н.В., Ярошенко О.О. Моніторинг і оцінка результативності та ефективності політики у молодіжній сфері: кол. монографія. К. : ГО «Інститут молоді», 2023. 308 с.
7. The future of vocational education and training in Europe: 50 dimensions of vocational education and training: Cedefop's analytical framework for comparing VET. Luxembourg: Publications Office. *Cedefop*. 2023. № 92. URL: https://www.cedefop.europa.eu/files/5592_en.pdf (дата звернення: 11.02.2024).
8. Про затвердження Державної програми забезпечення молоді житлом на 2013–2026 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.10.2012 р. № 967 в редакції від 09.11.2023 р. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/967-2012-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.02.2024).
9. Про регіональну цільову соціальну програму «Молодь Дніпропетровщини» на 2022–2026 роки: Рішення Дніпропетровської обласної ради від 03.12.2021 р. № 154-9/VIII. *Дніпропетровська обласна рада: офіційний вебсайт*. URL: <https://tinyurl.com/56s5w9ey> (дата звернення: 11.02.2024).
10. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта на період до 2027 року»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.06.2019 р. № 419-р. *Верховна Рада України: офіційний вебпортал*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 11.02.2024).
11. Про регіональну цільову соціальну програму «Освіта Дніпропетровщини до 2024 року»: Рішення Дніпропетровської обласної ради від 02.11.2021 р. № 121-8/VIII. *Дніпропетровська обласна рада: офіційний вебсайт*. URL: <https://tinyurl.com/6kfxbn4f> (дата звернення: 11.02.2024).
12. Бурдун В. Аналіз чинників, що впливають на мотивацію здобувачів професійно-технічної освіти до вчення та ефективного професійного зростання. *Сучасна наука та освіта: стан, проблеми, перспективи: матер. Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Полтава, 20–21 березня 2023 року). Полтава: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2023. 774 с. URL: <https://tinyurl.com/4924w36f> (дата звернення: 11.02.2024).
13. Сірий Є.В. Освіта, освітні орієнтації та професійна підготовка молоді України на фоні євроінтеграції: статистичні та соціологічні виміри. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2020. № 5. С. 247–265. URL: <http://international-relations.knukim.edu.ua/article/view/203718/203457> (дата звернення: 11.02.2024).
14. Про проєкт Стратегії розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на період до 2023 року: Рішення Міністерства освіти і науки України від 21.12.2020 р. № 12/2–3. *Міністерство освіти і науки України: офіційний вебсайт*. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/kolegiya-ministerstva/2020/12/Proyekt%20Stratehiyi%20rozvytku%20proftekhsosvity%20do%202023.pdf> (дата звернення: 11.02.2024).
15. Stemming the tide: tackling early leaving from vocational education and training in times of crises: synthesis report of Cedefop/ReferNet survey. Luxembourg: Publications Office. *Cedefop*. 2023. URL: https://www.cedefop.europa.eu/files/5604_en.pdf (дата звернення: 11.02.2024).
16. Про затвердження порядку Стратегії розвитку комунального закладу професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти, що належить до спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст Дніпропетровської області: Проєкт рішення Дніпропетровської обласної ради від 27.02.2024 р. *Дніпропетровська обласна рада: офіційний вебсайт*. URL: <https://tinyurl.com/5pka82r6> (дата звернення: 11.02.2024).
17. Леснікова М.В. Популяризація професійної (професійно-технічної) освіти серед молоді: європейський досвід та кроки її підвищення в Україні. *Освітня аналітика України*. 2022. № 4 (20). С. 49–66. URL: https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/4_Lesnukova_420_2022_49-66.pdf (дата звернення: 11.02.2024).
18. Безпалько С., Шатрава С., Кріцак І., Денищук Д., Погорілець О. Фахова передвища професійно-технічна освіта: невирішені питання законодавчого регулювання. *Захист та дотримання прав громадян органами Національної поліції України в умовах воєнного стану: матер. наук.-практ. конф.* (м. Вінниця, 7 грудня 2022 р.).

Вінниця : ХНУВС, 2022. С. 151–157. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fde67ef9-fd35-406c-accs-dfaa7e4f4502/content#page=150> (дата звернення: 11.02.2024).

19. Радкевич В. О., Бородієнко О. В., Кравець С. Г. Професійна (професійно-технічна) освіта України в контексті євроінтеграційних процесів (порівняльний аналіз). К. : НАПНУ; Інститут професійно-технічної освіти, 2020. URL: <https://drive.google.com/file/d/1JNFrAQ-FLSTFqfHvIFXzBK2ODZQyVs1Y/view> (дата звернення: 11.02.2024).

20. Бойчаківська І. Роль системи дуальної освіти у професійній підготовці молоді у Німеччині. *Studies in Comparative Education*. 2013. № 2.

21. Попова В. Економічні передумови запровадження державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти в Україні. *Професійна педагогіка*. 2022. № 1 (24). С. 101–110. URL: <https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/1/article/view/719/945> (дата звернення: 11.02.2024).

22. Білай Д. В. Педагогічна майстерність викладача в контексті проблеми підвищення якості професійно-технічної освіти. *Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації : матер. III Міжнар. наук. конф. (м. Хмельницький, 13 травня 2022 р.)*. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2022. С. 440–442. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/mcnd/issue/download/13.05.2022/743> (дата звернення: 11.02.2024).

23. Управління підготовкою викладачів професійної освіти у країнах ЄС: загальний огляд: звіт. *Міністерство освіти і науки України: офіційний вебсайт*. 2020. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/mizhnarodna/2020/11/30/WP1_PAGOSTE_%20VET%20report%20on%20EU%20practices_V.2_ua_edited_IVET_fin.pdf (дата звернення: 11.02.2024).

24. Литвин А., Шпак С. Формування фахових компетентностей у майбутніх викладачів закладів професійної освіти. *Актуальні проблеми професійної та технологічної освіти: погляд у майбутнє : матер. Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (м. Умань, 4 квітня 2023 р.)*. Умань: Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, 2023. С. 178–181. URL: https://tpf.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/05/collection-student-theses-2023-opt_compressed.pdf (дата звернення: 11.02.2024).

25. Дуб А. Р., Дуб Н. Є. Напрями підтримки розвитку професійно-технічної освіти в контексті сучасних і перспективних викликів ринку праці. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 11. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2377> (дата звернення: 11.02.2024).

References

1. Youth Declaration on Transforming Education Adopted at the UN Summit on the Transformation of Light (New York, 16, 17, 19 June 2022). Retrieved from https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2022/09/tes_youthdeclaration_en.pdf.

2. Pro Natsionalnu molodizhnu stratehiu do 2030 roku: Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 12.03.2021 r. № 94/2021 [On the National Youth Strategy until 2030: Decree of the President of Ukraine dated March 12, 2021 No. 94/2021]. *Verkhovna Rada of Ukraine: official website*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#n13> [in Ukrainian].

3. Zainiatist naselennia za stattiu, typom mistsevosti ta vikovymy hrupamy u 2021 rotsi [Employment of the population by gender, type of area and age groups in 2021]. *State Statistics Service: website*. Retrieved from https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/rp/eans/eans_u/arch_znsmv_u.htm [in Ukrainian].

4. Hendernyi portret Dnipropetrovskoi oblasti [Gender portrait of Dnipropetrovsk region]: nauk.-prakt. vydannia. (2022). Dnipro: DDUVS. Retrieved from https://womenplus.com.ua/wp-content/uploads/2023/09/Gendernij-portret_07.06.2023.pdf [in Ukrainian].

5. Radkevych, V. (2017). Naukovi zasady pidvyshchennia prestyzhnosti vitchyznianoï profesiinoï osvity [Scientific principles of increasing the prestige of domestic professional education]. *Naukovyi visnyk Instytutu profesiino-tekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy. Profesiina pedahohika*, 13, 5–14. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpto_2017_13_3 [in Ukrainian].

6. Piesha, I. V., Koliada, V. S., Tilikina, N. V., & Yaroshenko, O. O. (2023). Monitorynh i otsinka rezultatyvnosti ta efektyvnosti polityky u molodizhnii sferi [Monitoring and evaluation of the effectiveness and efficiency of policies in the youth field]: kol. monohrafiia. K.: HO “Instytut molodi” [in Ukrainian].

7. The future of vocational education and training in Europe: 50 dimensions of vocational education and training: Cedefop’s analytical framework for comparing VET. Luxembourg: Publications Office. (2023). *Cedefop*. Retrieved from https://www.cedefop.europa.eu/files/5592_en.pdf.

8. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi prohramy zabezpechennia molodi zhytloom na 2013–2026 roky: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24.10.2012 r. № 967 v redaktsii vid 09.11.2023 r. [On the approval of the State program for providing youth with housing for 2013–2026: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated October 24, 2012 No. 967 as amended from November 9, 2023.]. *Verkhovna Rada of Ukraine: official website*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/967-2012-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

9. Pro rehionalnu tsilovu sotsialnu prohramu “Molod Dnipropetrovshchyny” na 2022–2026 roky: Rishennia Dnipropetrovskoi oblasnoi rady vid 03.12.2021 r. № 154–9/VIII [About the regional targeted social program “Youth of

the Dnipropetrovsk Region” for 2022–2026: Decision of the Dnipropetrovsk Regional Council dated December 3, 2021 No. 154–9/VIII]. *Dnipropetrovsk Regional Council: official website*. Retrieved from <https://tinyurl.com/56s5w9ey> [in Ukrainian].

10. Kontseptsia realizatsii derzhavnoi polityky u sferi profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi) osvity “Suchasna profesiina (profesiino-tekhnichna) osvita na period do 2027 roku”: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12.06.2019 r. № 419-r [The concept of the implementation of state policy in the field of professional (professional and technical) education “Modern professional (professional and technical) education for the period until 2027”: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated June 12, 2019 No. 419-r]. *Verkhovna Rada of Ukraine: official website*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

11. Pro rehionalnu tsilovu sotsialnu prohramu “Osvita Dnipropetrovshchyny do 2024 roku”: Rishennia Dnipropetrovskoi oblasnoi rady vid 02.11.2021 r. № 121-8/VIII [About the regional targeted social program “Education of the Dnipropetrovsk Region until 2024”: Decision of the Dnipropetrovsk Regional Council dated November 2, 2021 No. 121-8/VIII]. *Dnipropetrovsk Regional Council: official website*. Retrieved from <https://tinyurl.com/6kfxbn4f> [in Ukrainian].

12. Burdun, V. (2023). Analiz chynnykiv, shcho vplyvaiut na motyvatsiiu zdobuvachiv profesiino-tekhnichnoi osvity do vchennia ta efektyvnoho profesiinoho zrostantia [Analysis of factors affecting the motivation of vocational and technical education students to study and effective professional growth]. *Suchasna nauka ta osvita: stan, problemy, perspektyvy: mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Poltava: DZ “LNU imeni Tarasa Shevchenka”*. Retrieved from <https://tinyurl.com/4924w36f> [in Ukrainian].

13. Siryi, Ye. V. (2020). Osvita, osvitni oriiientatsii ta profesiina pidhotovka molodi Ukrainy na foni yevrointehratsii: statystychni ta sotsiolohichni vymiry [Education, educational orientations and professional training of the youth of Ukraine against the background of European integration: statistical and sociological dimensions]. *Mizhnarodni vidnosyny: teoretyko-praktychni aspekty*, 5, 247–65. Retrieved from <http://international-relations.knukim.edu.ua/article/view/203718/203457> [in Ukrainian].

14. Pro projekt Stratehii rozvytku profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi) osvity na period do 2023 roku: Rishennia Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 21.12.2020 r. № 12/2-3 [About the project of the Strategy for the development of professional (vocational and technical) education for the period until 2023: Decision of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 12.21.2020 No. 12/2-3]. *Ministry of Education and Science of Ukraine: official website*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/kolegiya-ministerstva/2020/12/Proyekt%20Stratehiyi%20rozvytku%20proftekhosvity%20do%202023.pdf> [in Ukrainian].

15. Stemming the tide: tackling early leaving from vocational education and training in times of crises: synthesis report of Cedefop/ReferNet survey. Luxembourg: Publications Office. (2023). *Cedefop*. Retrieved from https://www.cedefop.europa.eu/files/5604_en.pdf.

16. Pro zatverdzhennia poriadku Stratehii rozvytku komunalnoho zakladu profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi), fakhovoi peredvyshchoi osvity, shcho належить до спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст Дніпропетровської області: Проект рішення Дніпропетровської обласної ради від 27.02.2024 р. [On the approval of the order of the Strategy for the development of a communal institution of professional (vocational and technical), professional pre-higher education, which belongs to the joint ownership of territorial communities of villages, towns, and cities of the Dnipropetrovsk region: Draft decision of the Dnipropetrovsk regional council dated February 27, 2024]. *Dnipropetrovsk Regional Council: official website*. Retrieved from <https://tinyurl.com/5pka82r6> [in Ukrainian].

17. Liesnikova, M. V. (2022). Populyaryzatsiia profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi) osvity sered molodi: yevropeiskyi dosvid ta kroky kh yii pidvyshchennia v Ukraini [Popularization of professional (vocational and technical) education among young people: European experience and steps to increase it in Ukraine]. *Osvitnia analityka Ukrainy*, 4 (20), 49–66. Retrieved from https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/4_Liesnikova_420_2022_49-66.pdf [in Ukrainian].

18. Bezpalko, S., Shatrava, S., Kritsak, I., Denyshchuk, D., & Pohorilets, O. (2022). Fakhova peredvyshcha profesiino-tekhnichna osvita: nevyrisheni pytannia zakonodavchoho rehuliuвання [Vocational higher vocational education: unresolved issues of legislative regulation]. *Zakhyst ta dotrymannia prav hromadian orhanamy Natsionalnoi polityky Ukrainy v umovakh voiennoho stanu: mater. nauk.-prakt. konf.* (pp. 151–157). Vinnytsia: KhNUV S. Retrieved from <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fde67ef9-fd35-406c-accb-dfaa7e4f4502/content#page=150> [in Ukrainian].

19. Radkevych, V.O., Borodienko, O.V., & Kravets, S.H. (2020). Profesiina (profesiino-tekhnichna) osvita Ukrainy v konteksti yevrointehratsiinykh protsesiv (porivnialnyi analiz) [Vocational (vocational and technical) education of Ukraine in the context of European integration processes (comparative analysis)]. K.: NAPNU; Instytut profesiino-tekhnichnoi osvity. Retrieved from <https://drive.google.com/file/d/1JNFrAQ-FLSTFqfHviFXzBK2ODZQyVs1Y/view> [in Ukrainian].

20. Boichakivska, I. (2013). Rol systemy dualnoi osvity u profesiinii pidhotovtsi molodi u Nimechchyni [The role of the dual education system in the professional training of young people in Germany]. *Studies in Comparative Education*, 2 [in Ukrainian].

21. Popova, V. (2022). Ekonomichni peredumovy zaprovadzhennia derzhavno-pryvatnoho partnerstva u sferi profesiinoi osvity v Ukraini [Economic prerequisites for the introduction of public-private partnership in the field of professional education in Ukraine]. *Profesiina pedahohika*, 1 (24), 101–110. Retrieved from <https://jrnls.ivet.edu.ua/index.php/1/article/view/719/945> [in Ukrainian].
22. Bilai, D. V. (2022). Pedahohichna maisternist vykladacha v konteksti problemy pidvyshchennia yakosti profesiino-tekhnichnoi osvity [Pedagogical skill of the teacher in the context of the problem of improving the quality of professional and technical education]. *Naukovyi prostir: aktualni pytannia, dosiahnennia ta innovatsii: mater. III Mizhnar. nauk. konf.* (pp. 440–442). Vinnytsia: Yevropeiska naukova platforma. Retrieved from <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/mcnd/issue/download/13.05.2022/743> [in Ukrainian].
23. Upravlinnia pidhotovkoiu vykladachiv profesiinoi osvity u krainakh YeS: zahalnyi ohliad [Vocational teacher training management in EU countries: overview]. *Ministry of Education and Science of Ukraine: official website*. (2020). Retrieved from https://mon.gov.ua/storage/app/media/mizhnarodna/2020/11/30/WP1_PAGOSTE_%20VET%20report%20on%20EU%20practices_V.2_ua_edited_IVET_fin.pdf [in Ukrainian].
24. Lytvyn, A., & Shpak, S. (2023). Formuvannia fakhovykh kompetentnostei u maibutnikh vykladachiv zakladiv profesiinoi osvity [Formation of professional competences in future teachers of professional education institutions]. *Aktualni problemy profesiinoi ta tekhnolohichnoi osvity: pohliad u maibutnie: mater. Vseukr. stud. nauk.-prakt. konf.* (pp. 178–181). Uman: Umanskyi derzh. ped. un-t imeni Pavla Tychyny. Retrieved from https://tpf.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/05/collection-student-theses-2023-opt_compressed.pdf [in Ukrainian].
25. Dub, A. R., & Dub, N. Ye. (2021). Napriamy pidtrymky rozvytku profesiino-tekhnichnoi osvity v konteksti suchasnykh i perspektyvnykh vyklykiv rynku pratsi [Directions of support for the development of vocational education in the context of modern and prospective challenges of the labor market]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, 11. Retrieved from <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2377> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 05.03.2024